

Model rozpoznawania kwalifikacji zawodowych na rynku pracy w Niemczech, Polsce, Portugalii

The model for professional qualifications recognition on the labour market in Germany, Poland and Portugal

Słowa kluczowe: kompetencje zawodowe, model, samoocena umiejętności zawodowych, zawód, elektryk, mechanik pojazdów samochodowych, europejski rynek pracy.

Key words: professional competences, model, self-assessment of professional skills, profession, electrician, motor vehicle mechanic, European labor market.

Abstract. A model for recognition of professional qualifications in the professions of electrician and motor vehicle mechanic for the needs of their transfer on the European labour market in Germany, Poland and Portugal is a response to the need for recognition and comparison of professional competences in the professions mentioned above. The Model includes the following information modules: Information about the profession, learning outcomes, employers' expectations, educational institutions. Self-assessment of professional skills is the main function of the designed model, which allows to compare own professional skills with expectations of Polish, German and Portuguese employers. After self-assessment, the user of the model receives recommendations on the directions of competence development. The main groups of users are graduates of vocational education/employees, employers, educational institutions, labour market institutions as well as institutions responsible for the implementation of education policy in a specific country.

Wprowadzenie. Absolwenci szkół zawodowych, pracownicy lub osoby poszukujące pracy mają wątpliwości, czy ich dotychczasowe umiejętności zawodowe są wystarczające, aby podjąć pracę na europejskim rynku pracy. Model rozpoznawania kwalifikacji zawodowych w zawodach: elektryk, mechanik pojazdów samochodowych na potrzeby ich transferu na europejskim rynku pracy na przykładzie Niemiec, Polski i Portugalii jest efektem prac badawczych prowadzonych w projekcie Erasmus+ „Rozpoznawanie kwalifikacji zawodowych dla potrzeb transferu na europejskim rynku pracy”. Opracowanie modelu poprzedziły badania, których celem było porównanie i transfer na europejskim rynku pracy w Niemczech, Polsce i Portugalii kwalifikacji zawodowych w zawodach elektryk i mechanik pojazdów samochodowych, porównanie systemów formalnego kształcenia zawodowego, efektów kształcenia, badania oczekiwań pracodawców zatrudniających pracowników w ww. zawodach¹.

¹ Projekt Erasmus+ „Rozpoznawanie kwalifikacji zawodowych dla potrzeb transferu na europejskim rynku pracy”, (transVETjob) realizowany przez partnerstwo instytucji: Wyższa Szkoła Ekonomiczno-

- W artykule podjęto próbę odpowiedzi na następujące pytania:
- Jak model powinien funkcjonować i jakie informacje i zasoby powinien zawierać, aby spełnić oczekiwania użytkowników?
 - W jakim zakresie i dla jakich grup odbiorców model będzie przydatny?

Model rozpoznawania kwalifikacji zawodowych w zawodach elektryk i mechanik pojazdów samochodowych dla potrzeb transferu na europejskim rynku pracy w Niemczech, Polsce i Portugalii. Założenia dla opracowania Modelu:

- ✓ Cel: zapewnienie łatwiejszego rozpoznania kwalifikacji zawodowych oczekiwanych na rynku pracy w Niemczech, Polsce i Portugalii dla zawodów elektryk oraz mechanik pojazdów samochodowych.
- ✓ Grupy docelowe: absolwenci kształcenia formalnego w zawodzie/zawodach, pracownicy, pracodawcy, przedstawiciele instytucji edukacyjnych, przedstawiciele rynku pracy, publicznych instytucji realizujących politykę edukacyjną w danym kraju.
- ✓ Zawartość elementów modelu opracowana zostanie dla każdego zawodu oddzielnie.
- ✓ Bazy danych o zawodach zostaną opracowane w czterech językach: angielskim, polskim, niemieckim i portugalskim.
- ✓ Wstępna wersja modelu była testowana pilotażowo, a uzyskane wyniki posłużyły jego modyfikacji i opracowaniu finalnej wersji modelu.

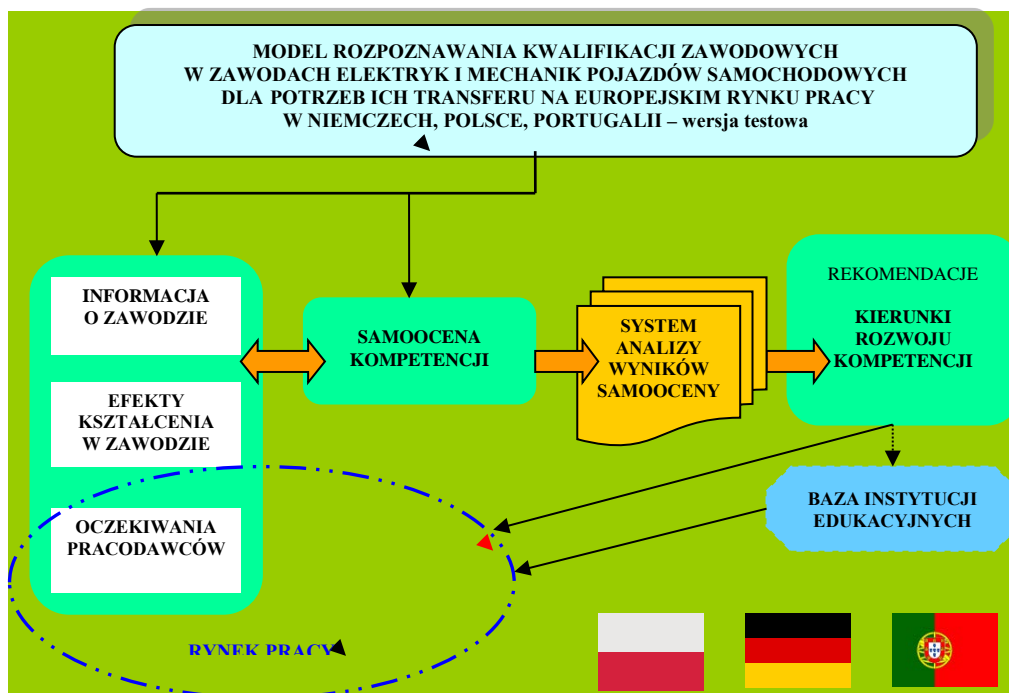
Wstępna wersja modelu. Opracowana przez ekspertów projektu (przedstawiciele rzemiosła, otoczenia biznesu, szkoły wyższej, instytucji naukowej) wstępna wersja Modelu (wykres 1) zawierała następujące moduły:

- **Informacje o zawodzie**, tj. nazwa zawodu, kod zawodu, poziom kwalifikacji EQF, syntetyczny opis zawodu, opis formalnej ścieżki kształcenia (w tym grafika),
- **Efekty kształcenia w zawodzie** – baza opisów kwalifikacji i efektów kształcenia dla zawodu uzyskiwanych w formalnym systemie kształcenia zawodowego,
- **Oczekiwania pracodawców**, czyli oczekiwane przez pracodawców niemieckich, polskich i portugalskich kompetencje zawodowe zidentyfikowane w wyniku badań², oczekiwane kompetencje osobiste i społeczne oraz kompetencje kluczowe, typowe stanowiska pracy,
- **Samoocena kompetencji** – najważniejszy z punktu widzenia funkcjonalności moduł modelu. Osoba przystępująca do samooceny swoich kompetencji ocenia je dzięki wykorzystaniu kwestionariusza diagnostycznego, który zawiera wykaz umiejętności zawodowych, społecznych i kluczowych. Wypełnia go zgodnie ze stanem faktycznym, posługując się skalą 5-stopniową: gdzie „5” oznacza bardzo dobry poziom umiejętności, a „1” bardzo niski.

-Społeczna w Ostrołęce, Instytut Technologii i Eksploatacji. Państwowy Instytut Badawczy w Radomiu, Agencja Rozwoju Regionalnego Spółka z o.o. w Ostrołęce, Handwerkskammer Erfurt, Niemcy, Associação Intercultural Amigos da Mobilidade, Barcelos, Portugalia, 2015–2018.

² Report *Comparative study of assumed formal education effects for the professions of electrician and automotive technician with the expectations of employers on the labour market in Germany, Poland and Portugal*, Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Społeczna in Ostrołęka, Instytut Technologii i Eksploatacji. Państwowy Instytut Badawczy in Radom, Agencja Rozwoju Regionalnego Spółka z o.o. in Ostrołęka, Handwerkskammer Erfurt, Associação Intercultural Amigos da Mobilidade, Barcelos, Project Title: “Recognition of vocational qualifications for the purpose of transfer on the European job market”.

- **System analizy wyników samooceny** – zidentyfikowanie poziomu posiadanych kompetencji absolwenta kształcenia/doskonalenia zawodowego w odniesieniu do oczekiwań pracodawców polskich, niemieckich i portugalskich zatrudniających pracowników na typowych stanowiskach pracy w zawodzie. Analiza wyników samooceny będzie przeprowadzona z wykorzystaniem narzędzia ICT.
- **Rekomendacje – kierunki rozwoju kompetencji** – informacja dla absolwenta kształcenia zawodowego o ewentualnej konieczności doskonalenia zawodowego (kompetencji zawodowych, społecznych lub kluczowych) w konkretnej/ych umiejętnościach z informacją o możliwości skorzystania z modułu: instytucje edukacyjne.
- **Instytucje edukacyjne** – wykaz instytucji edukacyjnych czy publicznych portali internetowych, gdzie można kształcić/doskonalić kompetencje zawodowe, społeczne, kluczowe w zawodzie.

Wykres 1. Model rozpoznawania kwalifikacji zawodowych w zawodach elektryk i mechanik pojazdów samochodowych dla potrzeb ich transferu na europejskim rynku pracy w Polsce, Niemczech i Portugalii, w formie graficznej

Źródło: opracowanie własne.

Badania pilotażowe Modelu. Model został oceniony dwuetapowo, zgodnie z założeniami projektu:

1. Badania fokusowe,
2. Rekomendacje ekspertów.

1. Badania fokusowe

Przedmiotem analiz była ocena zawartości modelu i jego funkcjonalności. Model zostanie poddany testowaniu w poszczególnych krajach przez:

- ekspertów – po 2 specjalistów z każdego zawodu (4 ekspertów) w zakresie kształcenia zawodowego,
- grupy docelowe – po 5 przedstawicieli pracodawców, 5 przedstawicieli szkół prowadzących kształcenie zawodowe, 5 przedstawicieli absolwentów dla każdego zawodu.

W testowaniu wzięło udział ogółem 57 osób. Badania prowadzone były w Polsce, Niemczech i Portugalii metodą wywiadów zogniskowanych. Dyskusja w grupach prowadzona była przez moderatora w oparciu o opracowany na potrzeby tego badania scenariusz wywiadu. Scenariusz wywiadu zawierał pytania dotyczące struktury, elementów modelu i ich zawartości merytorycznej, przydatności baz wiedzy dla grup użytkowników. Uczestnicy grup fokusowych przekazywali wspólną opinię na temat przedmiotu badania.

Dyskusje grup fokusowych były żywiłowe, a opinie często wykraczały poza założenia projektu, co może świadczyć o słuszności podjętych prac badawczych w zakresie rozpoznawania, porównywania kompetencji zawodowych w zawodach oraz prowadzenia dalszych prac rozwojowych w tym obszarze. Poniżej przedstawiono wybrane opinie/zalecenia/komentarze uczestników grup fokusowych w poszczególnych krajach:

Niemcy

- znajomość języków obcych jest bardzo ważna dla wszystkich ekspertów. Zaleca się ocenę poziomu zaawansowania umiejętności w języku obcym (zgodnie z Europejskimi Ramami Kwalifikacji),
- bardzo dobrze oceniono sposób przedstawienia w modelu precyzyjnych treści merytorycznych, co ułatwia „zrozumienie” zawodu w innych krajach,
- podkreślono, jak ważne jest, z punktu widzenia przedstawicieli różnych instytucji uczestniczących w wywiadach profesjonalne (certyfikowane) tłumaczenie programów ramowych nauczania, doskonalenia,
- uczestnicy grup fokusowych poddali pod rozwagę ewentualną możliwość przedstawienia przez zainteresowanych pracą w danym kraju własnego doświadczenia, a nie tylko formalnych dokumentów potwierdzających kwalifikacje zawodowe,
- wykonywanie zawodu elektryka i mechanika pojazdów samochodowych wymaga zdobycia wykształcenia formalnego. Niemniej jednak istnieją możliwości wejścia na rynek w Niemczech, które mogą być istotne dla osób z innych krajów, jeśli nie spełniają wszystkich wymaganych kryteriów wykształcenia,
- zainteresowani podjęciem pracy za granicą oczekiwaliby informacji o możliwościach rozwoju kariery zawodowej w kraju docelowym,
- istotną informacją dla przyszłego pracownika w kraju docelowym byłaby informacja o wysokości przeciętnego wynagrodzenia,
- ważne z punktu widzenia pracodawców jest doświadczenie zawodowe osoby zainteresowanej pracą w danym zawodzie,
- podnoszono kwestię dodatkowych uprawnień do wykonywania zawodu elektryka zgodnie z obowiązującymi normami w danym kraju,
- istotne są informacje o instytucjach legalizujących wymagane dokumenty w danym kraju lub instytucjach uznających kwalifikacje zawodowe.

Portugalia

- oczekiwania pracodawców w Niemczech i Polsce są na wyższym poziomie – respondenci zalecili bardziej szczegółowy opis oczekiwań pracodawców w obu krajach,
- podkreślano znaczenie modelu dla zapewnienia swobodnego przepływu i mobilności na europejskim rynku pracy,
- model zaspokaja potrzeby informacyjne konkretnej grupy o rynku pracy w Polsce i Niemczech w obu zawodach,
- pracodawcy chętnie zapoznaliby się z dokładniejszym obrazem umiejscowienia zawodów na rynku pracy,
- wszystkie grupy fokusowe wspierają model uznawania kwalifikacji zawodowych i podkreślali interoperacyjność na europejskim rynku pracy.

Polska

- opracowanie modułu umożliwiającego pracodawcom umieszczanie ogłoszeń o pracy z koniecznością wskazania przewidywanych kompetencji, które mogą wybrać z listy,
- opracowanie modułu dla absolwentów, który umożliwi im umieszczenie własnych ofert pracy,
- opracowanie modułu zawierającego wyniki oceny formalnego systemu kształcenia absolwenta oraz jego samooceny,
- opracowanie modułu statystycznego, który przedstawi ranking najważniejszych kompetencji oczekiwanych przez pracodawców,
- w module: *oczekiwania pracodawców* – prezentacja wyników w sposób graficzny, np. w formie wykresów,
- możliwość uaktualniania oferty przez instytucje szkoleniowe z bazy instytucji oświatowych.

Wszyscy uczestnicy grup fokusowych z Polski, Niemiec i Portugalii rekomendowali model do dalszych prac rozwojowych, pozostawiając ekspertom opracowującym model decyzję o ewentualnym uwzględnieniu ich opinii. Podkreślili słuszność opracowania ujednoczonych treści merytorycznych, co ułatwi zrozumienie funkcjonowania zawodu na danym rynku pracy oraz istotność podjętych w projekcie badań porównawczych nt. systemów kształcenia/doskonalenia zawodowego oraz oczekiwań pracodawców w krajach partnerskich projektu dotyczących umiejętności zawodowych pracowników.

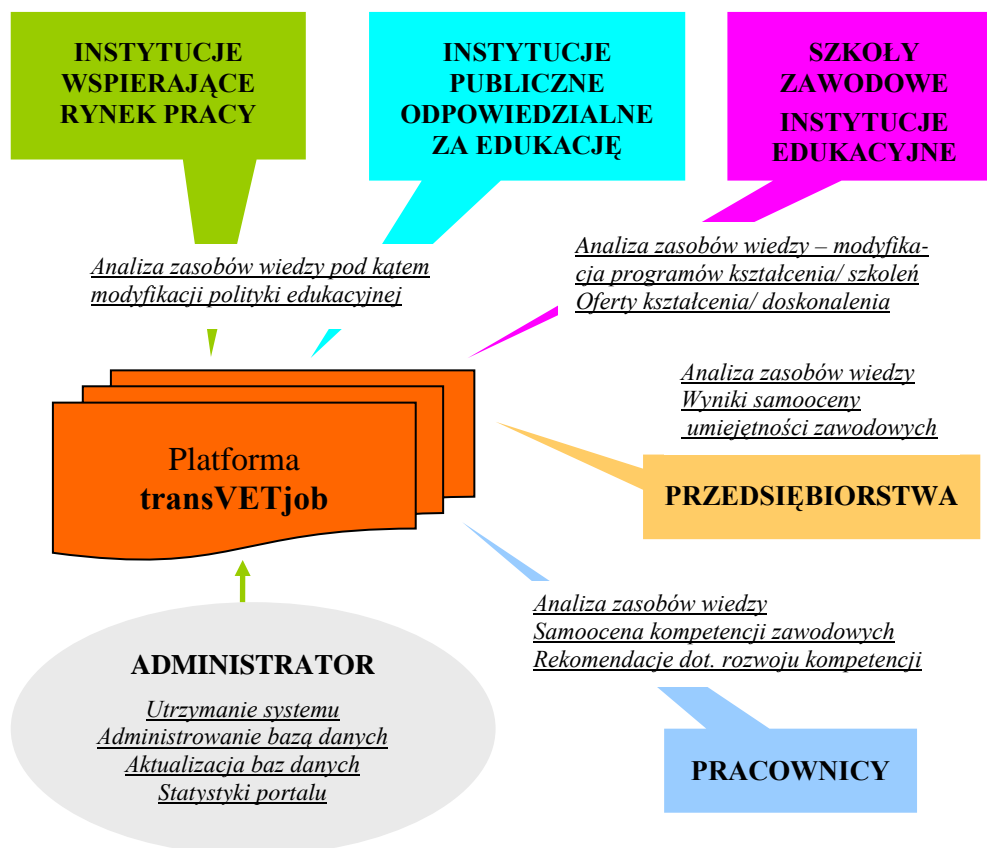
Wnioski badań pilotażowych zostały wykorzystane do udoskonalenia modelu, tak aby model był przyjazny dla użytkowników, a jego zawartość merytoryczna zapewniała uzyskanie zakładanych celów projektu i jego potencjalnych użytkowników.

Eksperti opracowujący model uznali za istotne uwagi grup fokusowych z poszczególnych krajów, jednakże uwzględnili niektóre z nich w zmodyfikowanej, finalnej wersji modelu z uwagi na to, iż wykraczały poza założenia projektu i opracowywanego modelu. Opinie i uwagi nieuwzględnione uznali jako cenny wkład w dalszą rozbudowę modelu o nowe zawody lub użytkowników z innych krajów Unii Europejskiej.

Struktura modelu i jego główne moduły pozostały w niezmienionej postaci. Model został uzupełniony o panel „Artykuły”, gdzie znajdują się informacje m.in. o instytucjach uprawnionych do legalizacji świadectw przeznaczonych do obrotu prawnego z zagranicą, legalizacji świadectw potwierdzających kwalifikację/e w zawodzie, orga-

nach właściwych do poświadczania kwalifikacji zawodowych. Osoba, która podda się samoocenie swoich umiejętności będzie mogła dysponować dokumentem/wydrukiem wyników samooceny wraz z rekomendacją – możliwościami rozwoju kariery zawodowej. Wyniki samooceny będą przedstawione graficznie.

Bazy wiedzy, z których mogą korzystać użytkownicy modelu, którymi będą pracownicy, absolwenci kształcenia zawodowego w zawodach elektryk i mechanik pojazdów samochodowych, pracodawcy zatrudniający osoby w ww. zawodach, szkoły zawodowe, instytucje edukacyjne, instytucje publiczne odpowiedzialne za politykę edukacyjną, instytucje wspierające rynek pracy przedstawia wykres 2.

Wykres 2. Bazy wiedzy modelu rozpoznawania kwalifikacji zawodowych dla potrzeb ich transferu na europejskim rynku pracy w Niemczech, Polsce, Portugalii dla poszczególnych grup użytkowników

Źródło: opracowanie własne.

2. *Rekomendacje ekspertów.* Zmodyfikowany wstępnie model rozpoznawania kwalifikacji zawodowych został poddany drugiemu etapowi oceny przez 15 ekspertów z poszczególnych krajów, to jest:

- 10 ekspertów reprezentujących kształcenie zawodowe (kadra zarządzająca i odpowiadająca za kształcenie zawodowe),
- 5 ekspertów reprezentujących pracodawców zatrudniających pracowników w zawodach elektryk i mechanik pojazdów samochodowych.

Podstawą do przygotowania opinii przez ekspertów są indywidualne kwestionariusze diagnostyczne.

Przedmiotem oceny ekspertów są rekomendacje w zakresie funkcjonowania i wykorzystania modelu w praktyce oraz opracowania narzędzia ICT wykorzystującego ten model. Ocena, zgodnie z założeniami tego etapu, zawierać powinna:

- rekomendacje w zakresie sposobu wykorzystania modelu dla innych zawodów,
- ocenę kompletności, układu treści modelu,
- wskazówki w zakresie budowy narzędzia ICT jako przyjaznego i zrozumiałego dla przyszłego użytkownika,
- wskazówki dotyczące zakresu i szczegółowości zawartości merytorycznej narzędzia ICT,
- rekomendacje dotyczące interaktywności narzędzia ICT,
- rekomendacje dotyczące estetyki i grafiki narzędzia ICT.

Ten etap oceny modelu jest jeszcze w trakcie realizacji i nie jest możliwe przedstawienie wyników tego etapu oceny. W kolejnej publikacji przedstawię wyniki prac zespołu ekspertów z Polski, Niemiec i Portugalii.

Podsumowanie. Model rozpoznawania kwalifikacji zawodowych w zawodach elektryk i mechanik pojazdów samochodowych na potrzeby ich transferu na europejskim rynku pracy w Niemczech, Polsce, Portugalii (główny rezultat projektu transVETjob) będzie łącznikiem pomiędzy potencjalnymi pracownikami a pracodawcami. Umożliwi porównanie usytuowania ww. zawodów na polskim, niemieckim i portugalskim rynku pracy, ugruntowanie wiedzy o systemach ustawicznego kształcenia zawodowego, efektach kształcenia w zawodach i oczekiwaniach pracodawców w poszczególnych krajach. Samoocena umiejętności zawodowych dokonana przez osoby planujące podjąć pracę za granicą, a przede wszystkim wyniki tej samooceny pozwolą im podjąć decyzję o dostosowaniu umiejętności do oczekiwań pracodawców za granicą, poprzez ukierunkowane doskonalenie zawodowe w instytucjach edukacyjnych, które będzie można wybrać zgodnie z zadanymi kryteriami wyszukiwania (tematyka szkoleń, miejsce szkolenia itd.).

Narzędziem ułatwiającym dostęp do baz danych i założonych funkcjonalności modelu będzie narzędzie ICT – portal informatyczny „transVETjob.eu”.

Obecnie trwają prace nad oceną Modelu i narzędzia ICT prowadzoną przez zespoły ekspertów reprezentujących instytucje kształcenia zawodowego i pracodawców. Rekomendacje ekspertów pozwolą na opracowanie ostatecznej wersji modelu wraz z portalem informatycznym.

Model rozpoznawania kwalifikacji zawodowych (wraz z narzędziem ICT) umożliwi m.in. zwiększenie mobilności edukacyjnej i przestrzennej młodych ludzi, pracowników, budowanie i doskonalenie jakości oferty programowej w zawodach elektryk i mechanik pojazdów samochodowych w Niemczech, Polsce i Portugalii, ułatwi dostęp do

miejsc pracy w zawodach elektryk i mechanik pojazdów samochodowych zarówno absolwentom szkół, jak i osobom poszukującym pracy w Polsce, Niemczech i Portugalii.

Bibliografia

1. Catálogo Nacional de Qualificações, dostęp online (10.2017): www.catalogo.anqep.gov.pt.
2. Czarnecki K.M. (red.), *Nowy leksykon metodologiczny*, Wyższa Szkoła Humanitas, Sosnowiec 2009.
3. Education and Training 2020 Work Programme (Edukacja i Szkolenia 2020).
4. *Europa 2020 Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Komisja Europejska, Bruksela, 3.3.2010 KOM(2010).
5. *FDZ Methodenreport – the German Classification of Occupations 2010 – structure, coding and conversion table*, Centre of the Federal Employment Agency, Nuernberg 2013.
6. *Required competences for the typical jobs in professions electricians, car mechanics*, transVETjob, Associação Intercultural Amigos da Mobilidade, Barcelos 2016.
7. *Requirements regarding professional competence for characteristic workplaces in the field of car mechanic (passenger cars) and electrician (energy and building service)*, transVETjob, Handwerkskammer Erfurt 2016.
8. *Report Comparative study of assumed formal education effects for the professions of electrician and automotive technician with the expectations of employers on the labour market in Germany, Poland and Portugal*, Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Społeczna in Ostrołęka, Instytut Technologii i Eksploatacji. Państwowy Instytut Badawczy in Radom, Agencja Rozwoju Regionalnego Spółka z o.o. in Ostrołęka, Handwerkskammer Erfurt, Associação Intercultural Amigos da Mobilidade, Barcelos, dostęp online (10.2017 r.): <http://wses.edu.pl/erasmus.html>.
9. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (Dz. U. z 2012 r. poz. 184),
10. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 sierpnia 2014 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania. Dz. U. z 28 sierpnia 2014 r. Poz. 1145.
11. *Strategia Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju*, Europejska Komisja Gospodarcza ONZ, Warszawa 2008.
12. *Strategia Umiejętności OECD (OECD Skills Strategy), Better Skills. Better Jobs. Better Lives* (OECD, 2012).

mgr Iwona KACAK

mgr Hanna CAŁUŃ-SWAT

Instytut Technologii Eksploatacji – PIB, Radom

Ośrodek Pedagogiki Pracy Innowacyjnej Gospodarki

iwona.kacak@itee.radom.pl